अस्वीकरण

नेपालीमा अनुवाद गरिएको मामिलाको निर्णय पक्षकारले आफ्नो भाषामा बुझ्नु को लागि मात्र हो। सबै व्यावहारिक र आधिकारिक उद्देश्यका लागि, फैसलाको अंग्रेजी संस्करण नै प्रामाणिक हुनेछ र कार्यान्वयनको उद्देश्यका लागि पनि अंग्रेजी भाषा मै जारी भएको फैसला मान्य हुनेछ।

राष्ट्रिय राजधानी क्षेत्र दिल्लीको सरकार
विरुद्ध
विजय गुप्ता र अन्य
(सिभिल अपील नं. १७८४ / २०२३)

२४ मार्च, २०२३
[एम.आर. शाह र सी.टी. रविकुमार, जज.]

उचित क्षतिपूर्ति र भूमि अधिग्रहण, पुनर्वास र पुनर्स्थापनामा पारदर्शिता अधिनियम, २०१३ - दफा २४(२) -
प्रत्यर्थी-पछिल्ला खरिदकर्ताहरूद्वारा दायर रिट निवेदनलाई उच्च अदालतले स्वीकृत गरेको, जसले सम्बन्धित जमिनको अधिग्रहण दफा २४(२) बमोजिम समाप्त भएको घोषणा गरेको - पछिल्ला खरिदकर्ताहरूको अधिग्रहण/अधिग्रहण समाप्ति चुनौती दिने हैसियतसम्बन्धी आपत्ति - निर्णय: पछिल्ला खरिदकर्ताहरूसँग अधिग्रहण/अधिग्रहण समाप्तिलाई चुनौती दिने हैसियत छैन - उच्च अदालतले प्रत्यर्थीहरूद्वारा अधिग्रहण समाप्ति माग गरी दायर रिट निवेदन स्वीकार गर्नु गलत थियो - सम्बन्धित जमिनको अधिग्रहण कारबाही समाप्त भएको मानिने छैन - अपील गरिएको फैसला बदर गरिएको छ।

शिव कुमार र अन्य बनाम भारत सङ्घ र अन्य (२०१९) १० एससीसी २२९: २०१९ (१३) स्केल ६९८; दिल्ली विकास प्राधिकरण बनाम गोडफ्रे फिलिप्स (आई) लिमिटेड र अन्य (२०२२) ८ एससीसी ७७१; दिल्ली प्रशासन मार्फत सचिव, भूमि र भवन विभाग र अन्य बनाम पवन कुमार र अन्य (२०२२) ७ एससीसी ४७० - भर परिएको।
सरकार (एनसीटी दिल्ली) बनाम मनव धर्म ट्रस्ट और अन्य (२०१७) ६ एससीसी ७५१: [२०१७] ४ एससीआर २३२ - सन्दर्भित।

केस लाउ रेफरेन्स
[२०१७] ४ एससीआर २३२ सन्दर्भित अनुच्छेद २

सिभिल अपिलेट क्षेत्राधिकार: सिभिल अपील नं. १७८४ *of* २०२३।

दिल्ली उच्च अदालत, नयाँ दिल्लीको ०६.०८.२०१८ को फैसला र आदेशबाट डब्ल्यूपी (सी) नं. ९१९६ *of* २०१५।

चन्द्र प्रकाश, सीपी राजवार, विवेक सिंह, श्रीमती सोमी शर्मा, एडव्ह. अपीलकर्ताको लागि।
पृथ्वीपाल, रनधीर पाण्डेय, नरेश नागर, नितिन मिश्रा, ईशान शर्मा, एडव्ह. प्रत्यर्थीहरूको लागि।

अदालतको फैसला दिइएको थियो

एम.आर. शाह, जे. द्वारा
१. दिल्ली उच्च अदालत, नयाँ दिल्लीको ०६.०८.२०१८ को अपील गरिएको फैसला र आदेशबाट, जसले यहाँका प्रतिवादी प्रत्यर्थीहरूद्वारा दायर गरिएको उक्त रिट

निवेदन स्वीकृत गरेको छ र उचित क्षतिपूर्ति र भूमि अधिग्रहण, पुनर्वास र पुनर्स्थापनामा पारदर्शिता अधिनियम, २०१३ (यसपछि "ऐन, २०१३" भनिनेछ) को दफा २४(२) बमोजिम विषयगत जमिनको अधिग्रहण समाप्त भएको घोषणा गरेको छ, असन्तुष्ट भई राष्ट्रिय राजधानी क्षेत्र दिल्लीको सरकारले यस अदालतमा यो वर्तमान अपील दायर गरेको छ।

२. अपीलकर्ताको तर्फबाट उपस्थित विद्वान् कानून व्यवसायीले यो दृढतापूर्वक बहस गरेका छन् कि उच्च अदालतमा अपीलकर्ताको यही विशिष्ट मुद्दा थियो कि उच्च अदालतका मूल रिट निवेदकहरू पछिल्ला खरिदकर्ता भएकाले उनीहरूसँग अधिग्रहण/अधिग्रहण समाप्तिलाई चुनौती दिने हैसियत छैन। यसरी बहस गरिएको छ कि तर, माथिको आपत्तिको बावजुद पनि उच्च अदालतले पछिल्ला खरिदकर्ताहरूको अनुरोधमा रिट निवेदन स्वीकार गरेको छ र यस अदालतको सरकार (एनसीटी दिल्ली) बनाम मनव धर्म ट्रस्ट और अन्य मुद्दामा (२०१७) ६ एससीसी ७५१ को फैसलामा भर परेर ऐन, २०१३ को दफा २४(२) बमोजिम विषयगत जमिनको अधिग्रहण समाप्त भएको घोषणा गरेको छ।

यो बहस गरिएको छ कि यस अदालतको शिव कुमार र अन्य बनाम भारत सङ्घ र अन्य मुद्दामा (२०१९) १० एससीसी २२९ को फैसलाको आलोकमा, मनव धर्म ट्रस्ट और अन्य मुद्दाको फैसला कानूनी रूपमा मान्य छैन। यो बहस गरिएको छ कि जसरी शिव कुमार र अन्य (उपरोक्त) मुद्दामा यस अदालतले उल्लेख र निर्णय गरेको छ र यस अदालतले पछिल्ला मुद्दाहरू दिल्ली विकास प्राधिकरण बनाम गोडफ्रे फिलिप्स (आई) लिमिटेड र अन्य (२०२२) ८ एससीसी ७७१ र दिल्ली प्रशासन मार्फत सचिव, भूमि र भवन विभाग र अन्य बनाम पवन कुमार र अन्य (२०२२) ७ एससीसी ४७० मा पनि अनुसरण गरेको छ, पछिल्ला खरिदकर्ताहरूसँग अधिग्रहण र/वा अधिग्रहण समाप्तिलाई चुनौती दिने हैसियत छैन।

माथिको बहस र निर्णयहरूमा भर परेर, यो वर्तमान अपील स्वीकृत गरिदिनु हुन अनुरोध गरिएको छ।

१. प्रतिवादी प्रत्यर्थीहरू - मूल रिट निवेदकहरूका तर्फबाट उपस्थित विद्वान् वकिलले यो विवाद गर्न सक्ने अवस्था छैन कि उनीहरूले भूमि अधिग्रहण ऐन, १८९४ अन्तर्गत अधिग्रहण कारबाहीपछि विषयगत जमिन खरिद गरेका थिए। विद्वान् वकिलले कुनै मान्य शिर्षक लिखत देखाउन पनि सक्नुभएको छैन। उच्च अदालतमा दायर निवेदनमा उल्लिखित कथनहरूबाट देखिन्छ कि मूल रिट निवेदकहरूले सामान्य मुख्तारनामा, करार, रसिद आदिको आधारमा राहत मागेका छन्, जसले उनीहरूलाई कुनै शिर्षक प्रदान गर्दैन।

३. जे भए पनि, प्रत्यर्थीहरू पछिल्ला खरिदकर्ता हुन् भन्ने तथ्य यही हो। शिव कुमार र अन्य (उपरोक्त) मुद्दामा यस अदालतद्वारा प्रतिपादित कानुन अनुसार, जसलाई यस अदालतले पछि गोडफ्रे फिलिप्स (आई) लिमिटेड र अन्य (उपरोक्त) र पवन कुमार र अन्य (उपरोक्त) मुद्दाहरूमा समेत अनुसरण गरेको छ, पछिल्ला खरिदकर्ताहरूसँग अधिग्रहण/अधिग्रहण समाप्तिलाई चुनौती दिने हैसियत छैन। यसरी हेर्दा, उच्च अदालतले मूल रिट निवेदकहरूद्वारा अधिग्रहण समाप्ति माग गरी दायर गरिएको रिट निवेदन स्वीकार गर्नु भौतिक रूपमा गलत थियो। यही आधारमा मात्रै पनि उच्च अदालतबाट जारी गरिएको फैसला र आदेश बदर गर्नुपर्ने देखिन्छ।

४. माथिको विचार र कारणहरूका आधारमा, यो वर्तमान अपील सफल भएको छ। उच्च अदालतबाट जारी गरिएको अपील गरिएको फैसला र आदेश यस अनुसार बदर गरिएको छ। उच्च अदालतले अपील गरिएको फैसला र आदेशद्वारा जस्तो उल्लेख र निर्णय गरेको छ, विषयगत

जमिनको अधिग्रहण कारबाही समाप्त भएको मानिने छैन।

यसरी वर्तमान अपील स्वीकृत गरिएको छ। तर, मुद्दाको तथ्य र परिस्थितिहरूका आधारमा खर्चको आदेश जारी गरिने छैन।

कुनै पनि विचाराधीन निवेदनहरू भए, तिनीहरू पनि यसरी निपटाइएका छन्।

दिव्या पाण्डेय
(अभिषेक प्रताप सिंह, एलसीआरएद्वारा सहायता प्राप्त)
अपील स्वीकृत।